ԺԳ. ՏԱՐԻ—Թիւ 57 | ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, 1899 | 19 ՐԷՃԷՊ, 1317 | 10 ԹՇՐԻՆԻ ՍԱՆԻ, 1315 | 22 ՆՈՅ. 1899 (Ն. Տ.)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆԽԻԿ

Պոլսոյ համար { Տարեկան 70 դրշ. / Վեցամսեայ 35 »

Գաւառներու համար { Տարեկան 90 » / Վեցամսեայ 45 » / Եռամսեայ 23 »

Արտասահման { Տարեկան 23 Ֆր. / Վեցամսեայ 12 »

Նամակ կամ ո և է գրութիւն պէտք է ուղղել Տնօրէնութեան:

ԾԱՂԻԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ

«زاغك» ارمنيجه يومى وسياسى غزته
مطبعه و اداره‌خانه‌سى
غلطه‌ده حمدى باشا خان

Կ. ՊՈԼԻՍ, Ղալաթիա, Համտի-բաշա խան

Rédaction du Journal Armènien
„DZAGHIK"
Galata, Pérchémbé-Bazar
Hamdi-Pacha Han

10 ՓԱՐԱ. | ՏՆՕՐԷՆ Ռ. ՍԱԳԱԵԱՆ | 10 ՓԱՐԱ.

ՋՈՒՐԸ ԻՆԿԱՒ

Հանգուցեալ Աչըգեան Սրբազանին Արմաշի Դպրեվանքին թողած 500 ոսկի կտակի մասին թէ՛ «Ծաղիկ»ի եւ թէ՛ ուրիշ ազգ. թերթերու մէջ հրատարակուած կէս պաշտօնական՝ Պատրիարքարանէն եւ ոչ-պաշտօնական տեղեկութիւնները լարուած ուշադրութեամբ կարդացուեցան, մանաւանդ Ս. Պատրիարք Հօր խօսած Դամբանականէն ետք։

Հիմայ մեր «Խուցերնիդ քաշուեցէք» խմբագրականէն ազդուած՝ հետաքրքիր ազգայիններ կը հարցնեն մեզի. Ինչ եղաւ Աչըգեան Սրբազանի Կտակը. Ազգ. Պատրիարքարանը Շէրիի օրէնքին առջեւ պիտի յաջողի՞ կտակուած 500 ոսկւոյն տիրանալով յատկացնել Դպրեվանքին, ըստ հանգուցեալ կտակատար Սրբազանի փափաքին։

Ինչպէս կը տեսնուի, ասոնք ա՛յնպիսի հարցեր են որ մինչ իրենց թարմութիւնն ունին, այժմէութիւնը չեն կորսնցներ, մանաւանդ որ ասոնց պատասխանին ալ ունի իր օգտակարութիւնն՝ ապագայ կտակներու նմանօրինակ պարագաներու մէջ։ Մենք հարցասէրներուն եւ մենք մեզի ալ գոհացում տալու նպատակաւ, դիմեցինք բաւական փաստաբանի մը որ հաճի պարզել Կտակի մասին Շէրիի օրինագրքին տրամադրութիւնները որ ստորեւ պիտի տեսնուի։

Թէեւ հանգուցեալ սրբազանը իբրեւ եկեղեցական կը խորհէր ու կը գործէր, ինք պարկեշտ եկեղեցական մը՝ ուզեց եկեղեցականութիւնը բարձրացնել եւ ասոր համար իր վանահայրութեան օրով մեծ ճիգեր թափեց Ս. Ղեւոնդեանց—Ժառանգաւորաց վարժարան (հիմակուան Դպրեվանքը) հիմնելու համար Արմաշի վանքին մէջ, եւ, իր Պատրիարքութեան բարձրանալէն անմիջապէս վերջը, այդ նպատակաւ Յանձնաժողով մը կազմեց, եւ տարի մը վերջը յաջողեցաւ արդիւնաշատ Դպրեվանքը հաստատել, որուն արտաքին հիմնադիրն ու պաշտպանը հանդիսացաւ մինչեւ իր մահուան օրը, եւ սակայն Դպրեվանքին թողած կտակին, իր առած եւ եղանակաւորութիւններով, Շէրիի օրէնքին առջեւ գոյութիւնը տարակուսելի եւ ոմանք բացարձակապէս անկարելի կը նկատեն Որովհետեւ,

Ըստ Շէրիի «Վ—ֆէյէթ»=կտակի օրէնքին, կտակ մը մահուընէ ետք միայն գործադրելի կրնայ ըլլալ. հետեւաբար անհատ մը մինչեւ իր մահը կրնայ իր կենդանութեան ըրած մէկ կտակը, կրկին իր կենդանութեան, ջնջել կա՛մ [illegible] եւ կա՛մ ԳՈՐԾՈՎ։

Անհատ մը եթէ իր կենդանութեան «Իմ հարստութենէս 500 եւ կամ 1,000 ոսկի կտակեցի այս ինչ կամ այն ինչ մարդուն եւ կամ հաստատութեան» ըսելով պէտք եղած պաշտօնական գործողութիւններն ալ կատարել տուած ըլլայ, մահուանէն ետք, իր թողած հարստութենէն նախ եւ յառաջ հանգուցեալին յուղարկաւորութեան ծախքը, եւ ետքը հանգուցեալին պարտքերը վճարելէ վերջ, եթէ ժառանգորդները [illegible] կտակին գործադրութեան, կտակը նոյնութեամբ կը գործադրուի։ Իսկ եթէ չհաւանին, այս պարագային հանգուցեալին հարստութեան միայն $^1/_3$ մասին համեմատութեամբ կտակը գործադրելի կ'ըլլայ։

Եթէ հանգուցեալն իր կենդանութեանը ունեցածէն գոյք մը կամ ո՛ եւ է գումար մը զատելով աւանդապահի մը յանձնէ, եւ այս գումարը կամ այս ապրանքն այս ինչ եւ կամ այն ինչ հաստատութեան կտակած եմ կամ մահուանէս վերջ այնինչին կամ հաստատութեան յանձնէ ըսելով կտակէ, այս պարագային խնդրին լուծումը կը տարբերի։ Եթէ հանգուցեալը այդ գումարը եւ կամ այդ որոշեալ ապրանքն իր կենդանութեանը աւանդապահին քովէն առնելով ուրիշի մը նուիրէ եւ կամ իր անձնական պէտքին գործածէ, արդէն իսկ ըրած կտակն ինքն ի կենդանութեան ԳՈՐԾՈՎ=ֆիլ ֆէլ ջնջած կ'ըլլայ։ Հետեւաբար կ'իմանանք թէ հանգուցեալ Սրբազանը իր հարստութենէն 500 ոսկի զատելով ազգային անհատի մը քով աւանդ ձգած էր, պայմանաւ որ, իր մահուընէն ետք, Դպրեվանքին յանձնուի։ Եւ սակայն այդ 500 ոսկւոյ գումարը յետոյ ետ առած ու իր անձնական պէտքերուն գործածած էր։

Ըստ այսմ, հանգուցեալ Սրբազանը եթէ բերանացի կտակը ջնջած իսկ չըլլայ, եւ սակայն այդ 500 ոսկւոյ գումարն աւանդ ձգած տեղէն ետ առնելով ու իր անձնական ծախքերուն գործածելով ԳՈՐԾՈՎ=ֆիլ ֆէլ ջնջած կ'ըլլայ կտակի գոյութիւնը Շէրիի բանաւոր ու տրամաբանական օրէնքին առջեւ։

Ուշադրութիւն. Եթէ Աչըգեան Սրբազան իր կենդանութեան «հարստութենէս 500 ոսկի Դպրեվանքի կտակեցի» ըսած ըլլար, եւ այդ գումարը պահելով ուրիշին յանձնած չըլլար, այսօր Ազգն իրաւունք ունէր ձգած տանը "ըրֆ մ—լ" ըլլալուն համար, ծախել տալով կտակի գործադրութիւնը պահանջելու։ Հետեւապէս, քանի որ չզատելով յանձնած-է աւանդապահի մը եւ այս 500 ոսկին ըսելով զատազատած է եւ վերջն ալ դրամն առնելով իր պէտքին գործածած է, ու երկրորդ անգամ իր կտակը հաստատող ո՛ եւ է գրութիւն մը չկայ, նոր կարգադրութեան մը որոշմամբ, հանգուցեալ Սրբազանը իր կտակը իր կենդանութեան ԳՈՐԾՈՎ=ֆիլ ֆէլ ջնջած կը նկատուի օրէնքին առջեւ։ Այս պարագային՝ Շէրիի օրէնքին առջեւ, խնդրին ի նպաստ Դպրեվանքի լուծումը տարակուսելի է։ Ի նպաստ Դպրեվանքի կը լուծուէր, եթէ Աչըգեան Սրբազան այսինչին քով զատուած, դրած 500 ոսկին, ըսելով, "ղ—ած, "—ջ—ծ ու Դպրեվանքին կտակած եմ ըսած չըլլար։

Ահա Շէրիի օրէնքին բացարձակ տրամադրութիւններն որուն համեմատ Աչըգեան Սրբազանի Կտակը չեղեալ կը համարուի, մէկ կողմէն հանգուցեալ Սրբազանի ժառանգորդներու անհամաձայնութեան, ինչպէս կ'ըսեն, միւս կողմէ (հանգուցեալ Սրբազանին) թողած պարտքին պատճառաւ զոր օրը օրին մեր թերթին Ազգ. բաժնի մէջ արձանագրեցինք, եւ զոր հազիւ կը գոցէ ժառանգորդներու ինկած բաժնէն զատ՝ մնացեալ մասը, ու նաեւ այն ինչ ինչ պարագաներուն մէջ զոր վերեւ բացինք։ Եթէ ժառանգորդները հաւանութիւն տան, խնդիրը կրնայ տարբերիլ։ Բայց խնդիր է գիտնալ թէ Կտակը ինչպէս պատրաստուած է։ Պատրիարքարանը պիտի հաճի՞ պատճէնը հրատարակել տալ։

Ս. Պատրիարք Հայրը թէեւ նախանձախնդիր հոգւով ու այն համոզմամբ թէ մեռեալները [*] ո՛չ միայն իրենց ունեցածը իրենց շուրջը գտնուողներուն միայն թողելու են, այլ հասարակութեանն ալ, եկեղեցին ալ, կարօտեալներին ալ յիշելու են. ամէն ոք իր ունեցածէն մաս մը բան հասարակութեան ու եկեղեցւոյն եթէ թողու, զայն իրեն հետ տարած կ'ըլլայ,—Աչըգեան Սրբազանին բոլոր լսած չլսած՝ բացած է Կտակին մէկ օրինակը որ Պատրիարքարանի մէջ կնքուած կը մնայ. եւ թէեւ նոյն ժամանակի Քաղաքական Ժողովի ատենապետ եւ Հանգուցեալի գործակից Սիմոն Պէյ, նաեւ Կիւմիւշեան Յովհաննէս էֆ. որ նոյն ատենուան Կտակաց Հոգաբարձութեան Ատենապետն էր, Թորոսեան Յովհ. էֆ., ժամանակին վարչութեան անդամ, Բարաղամեան Տիգրան էֆ., Դպրեվանքի Խնամակալութեան անդամ, ստորագրած են. իբրեւ վկայ, դարձեալ Շէրիի օրէնքին համեմատ եղած չէ։ Եւ այսօր, մեր թուած պարագաներու հետեւանքով կտակը կատակ մը դառնալու ընթացքն ունի։ Անշուշտ այսպէս չէր բաղձար հանգուցեալ Տ. Խորէն սրբազան, մեր վերեւ ցոյց տուած պարագաներն էին որ այսպէս ըրին։

Դարձեալ կը կրկնենք, մինչեւ որ կղերականներն իրենց խուցերը չքաշուին, իրենց խոստման համաձայն, հայր, մայր, աշխարհ չմոռնան դեռ շատ կտակներ կատակներ պիտի դառնան ու օրէնքին առջեւ գոյութիւննին տարակուսելի պիտի մնան, ջուրը պիտի իյնան։ Ինչ կ'ըլլայ, քիչ մըն ալ սա նորերուն մտիկ ընենք, նորերուն որ կը տապլտկին՝ Երկրին ու Ազգին իբրեւ պարկեշտ քաղքցի օգտակար ըլլալու։ Բայց ո՞րու կ'ըսես, մանաւանդ ձմեռ ատեն։ Ամէն մարդ խօսք կղերականներուն է, իր փառաւորապէս կահաւորուած սենեակին մէջ, հնչօրօր աթոռներու մէջ ընկղմած, [illegible] գլուխնին կը ծածկեն՝ հայ Մամուլին կղերականներէն ոմանց դէմ յայտնած արտասունքները չլսելու։

Եկեղեցականը եկեղեցւոյն մէջ, բաց ի ինչ ինչ պարագաներէ զոր պարզած ենք ուրիշ առթիւ, եկեղեցականին վաստակածը յօգուտ եկեղեցւոյ պայծառութեան ու ազգ. մարդասիրական հաստատութեանց։ Այսպէս կ'ըմբռնենք մենք կղերը։

[*] Մանաւանդ կղերականները։ (Ծ. Խ.)։

ԿԾԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

Բաւծնիս սովորական այն ժլատութիւնը չէ որ ամէն օր խոժոռ դէմքով կ'երեւի Ազգ. Կրթական յարկերու մէջ, երբ Հոգաբարձուներ կամ ուսուցիչները թօշակ կ'ուզեն ծնողքներէ, ո՛չ ալ այն ագահութիւնը, զոր հայրերէ շատեր կը ցուցնեն իրենց զաւակներու դասական պիտոյքներու գնման մէջ, երբ վարժապետներ ի զուր կը յանձնարարեն գնել ժամ առաջ։ Ո՛չ, ասոնց ա՛լ վարժուած ենք ամէնքս ալ, ասոնք ա՛լ կծծութիւն չեն երեւար մեզի քանի որ այնքան սովորական դարձած են մեզի համար։ Ամէն օր հանդիպած ենք, մանաւանդ գաւառներու մէջ, ծնողքներու, որոնք ընտանեկան յարկին մէջ ու դուրսն ալ՝ ուտելի, զգեստի եւ յաճախ սին հաճոյքներու համար, շռայլօրէն կ'ընեն անպէտ ծախքեր, ու ընաւ չեն հաշուեր, բայց նաեւ չեն ցաւիր իրենց քսակէն պակսող, վաստկող դրամներուն վրայ, երբ սակայն կարգը կուգայ կրթական պարտքերու ճարման, հոն կ'սկսի կծծի հաշիւ մը, եւ բուռն ճիգ՝ հնար եղածին չափ քիչ վճարելու, բան մը զեղչելու որոշ, օրինական պարտքէն, դասագիրք մը պակաս գնելու։ Եւ երբ կրթական պաշտօնէի մը կամ կրթասէրի մը կողմէ քիչ մը ստիպում բանեցուի, կամ այս կարգի պարտքերու նուիրականութեան վրայ խօսուի, նիւթամոլ չինծու լալկանութիւն մ'է կ'սկսի, սուր հառաչներ կ'արձակուին [illegible] հօր սրտէն։ Ինչե՞ր չ'ըսեր։ «Առեւտուր չկայ, շահ չկայ, գործերը ձախորդ վիճակ մ'ունին»։ Բայց այս հաշիւ չ'ունենալ ըսուիտ, երբ 1—2 օրեր առաջ ափով դրամ կը նետէր զինեպաննին կամ [illegible] դոդը, երբ դեղին ոսկիները կը հոսեցնէր վաճառականին բուռը, անկէ գնելու համար երեւոյթովը փայլուն, գեղեցիկ, բայց ներքին արժէքովը կեղծ, փտած ու բազմապատկուած գնով կերպասը, իր աղջկան կամ կնոջ զարդարուն շրջազգեստ մը շինել տալու համար, մինչդեռ անդին տեղական ապրանքները կային աւելի տոկուն, աւելի յարմար մեր ընտանեկան վիճակին, եւ անհամեմատ աւելի աժան։ Բայց հոս խորհուրդ չկայ, հաշիւ չկայ, վարանում չկայ, կը բաւէ որ օտարէն կուգայ այն։ «Հեռու [illegible] զօրաւոր է» ըսած են։ Եւ ճիշդ այսպէս ալ չե՞ն վարուիր դպրոցներուն դէմ։ Ո՛րչափ ճոխ ծրագրի մ'ալ ենթարկես Ազգ. վարժարանները, ո՛րչափ զանոնք ծնողքին պահանջման մօտեցնես, ու անդին օտարինը անհամեմատ կերպով դէշ կազմակերպուած ըլլայ ու ազգայինին կէս արժանիքն ու քառորդ արդիւնքն ալ չունենայ, դարձեալ հոն կը դիմեն. անկէ կը մուրան իրենց զաւկըներու կրթութիւնը, կը բաւէ որ թօշակը քիչ մը քիչ ըլլայ։ Տեսանք ծնողքներ որոնք բողոքականի ու դուրս ազգ. վարժարանի որոշուած տարեթօշակներուն 5ղրշ.ի տարբերութեանն համար, իրենց զաւակը յանձնեցին այլադաւան այդ հաստատութեան, վճռապէս համոզուած կարծած ըլլալով հանդերձ թէ այդ վերջինն ուսումնական ու բարոյական վիճակով շատ վար ըլլալով ազգայինէն՝ տարբերութիւնը նշանակող գումարէն նիւթապատիկ աւելի վճարած կ'ըլլան հոն, քանի որ պիտանէի աւելի անձկութեան պատճառաւ պէտքէն քիչ են հոն կրթիչ մշակերն, ու քայլերը աւելի դանդաղ կ'ըլլան, բնականաբար ուսանող մը 3-4 տարի աւելի պիտի վատնէ՝ դէ՛թ նախնական կրթութիւն մ'առնելու համար, այն ալ եթէ առող ըլլայ .....։

Բայց ո՛վ կը խորհի ասոնք։ Երբ խնդիրը դպրոցի վրայ է, պէտք է որ [illegible] ըլլայ թօշակը, կը հասկնա՞ք. ապա թէ ո՛չ, տղան օտարին կ'երթայ։ Բայց, մենք ե՞րբ օտարամոլ եղած չենք։ Մեր առհմային բուն յատկանիշը չէ՞ այն։ Թողունք այս, հիմա պիտի պատմենք միջադէպ մը որ կրնայ ամէնուն զզուանք ազդել։ Անցեալներս հայր մը երկու տղու ձեռքը բռնած՝ կը ներկայանայ Սրայկերի ազգ. վարժարաններու Տեսչութեան, հարկ եղած բանակցութիւնը կատարելու, եւ իր տղաքը դպրոց գնելու համար։ Երբ կարգը կուգայ տարեթօշակներու որոշման, դաւաճերքիկ ծնողը ցոյց տալով երկու պզտիկներէն կ'ասեր. «Որբ մ'է ասի», կ'ըսէ։ Տեսչութիւնը՝ որբերու նկատմամբ Առաջնորդարանէն առած հրահանգին համեմատ՝ ձրիավարժներու կարգին մէջ կ'արձանագրէ այդ պզտիկը, ու միւսին համար ալ տարեթօշակ կ'որոշուի 60ղրշ. որուն հազիւ կէս ու կիսկատար հաճութիւն կուտայ Պատ. Հայրը, ամբողջ ժամ մը Դեմոսթէնի արհեստ ի գործ դնելով համոզելու համար Տեսչութիւնը թէ ինքն աղքատ է, իր կարողութիւնը չի ներեր 50-60 ղրշ. թօշակ տալ տարին աւելի։ Երկու կողմէն խնդիրը կը վճռուի, ու մարդը տղաքը դպրոցը ձգելով կը մեկնի գործին։ Կ'անցնին 15-20 օր, եւ ահա Տեսչութիւնը քննելով կ'ստուգէ որ նախ այս մարդուն ներկայացուցած որբը իրականապէս որբ մը չէ, իր եղբօր որդին չէ, այլ բուն իր զաւակը, որուն համար 30-40ղրշ. տարեթօշակ չտալու կծծութեամբ՝ եղբօրորդին կեղծած է զայն, մինչդեռ որբը՝ դեռ դըպրոցական մատղաշ հասակի մէջ՝ կը ծառայեցնէ իր տունը՝ աշխարհիկ զբաղումներով խամրեցնելով խեղճին սրտին ու մտքի տրամադրութիւններն ու մանկային զուարթութիւնը։ Զմոռնանք աւելցնելու թէ իր տղոց այնքան կանուխ իր լալկան, սոսկալի արհեստը սովրեցուցած ըլլալու [illegible] պատուէր տուած է անոնց որ դպրոցին մէջ եւ ո՛չ մէկուն չյայտնեն թէ եղբայր են իրենք։ Երկրորդ իր աղքատութիւնը հաստատելու համար՝ ա՛յնքան փաստեր չպայլող մարդուկը բաց ի հողային շարք մը կալուածներէ, ունի 2000 ոսկիէն աւելի հարստութիւն մը։ Ինչ կ'ըսէք ծնողական այսպիսի ընթացքի մը, սոսկալի կծծութիւն մը չէ՞ այս կրթութեան դէմ, զաւկին դէմ, որբերուն դէմ, եւ ամէն տեսակէտով հանրային իրաւունքի դէմ։ Ահա տխուր կծծի մը։

Սրայկեր — Ց. Պ. Մ.

ՀԱԼԷՊ

(Շար. «Ծաղիկ»ի 55րդ թիւէն)

Հալէպի արտաքին կամ նոր մասին մէջ Ազիզիյէն ու Ճէմիլիյէն զարդարուն հարսի պէս կը ցուցադրեն եւրոպական արդի ճարտարապետութեամբ կառուցուած փառաւոր եւ գեղակերտ շինուածքներ։ Առաջինին բնակիչները մեծ մասով քրիստոնեաներ են, Հալէպի ամէնէն շիք եւ՚ամէնէն աւելի նրբացած ու հարուստ ընտանիքները։ Վերջինին՝ Ճէմիլիյէի՝ մէջ են Վսեմ. Կուսակալին, Զինուորական հրամանատարներու ապարանքները, բարձրաստիճան պաշտօնեաներու բնակարանները, Իտալիկէյի հսկայ շէնքը, եւ ուրիշ բազմաթիւ անհատական տուներ ընդարձակ պողոտաներու վրայ իրարու կից կամ առանձին։

Հալէպի ընդհանուր բնակիչներուն թիւն էր 108,119։

Սակայն հետզհետէ առանձին կամ ընտանիքով հաստատուողներ աւելնալով այս գումարին վրայ, մօտաւորապէս Հալէպ կ'ունենայ ո՛չ նուազ քան 160,000 բնակիչ։

Լեզու և կրօ.—Հալէպի մէջ տիրող լեզուն է Արաբերէնը որ բաղդատմամբ Դամասկոսի մանաւանդ Եգիպտական արաբերէնին, երրորդական տեղը կըռնէ իր ոճի եւ յատկութեան մասին, ինչպէս որ ամէն լեզուի գաւառաբարբառներու մէջ կը տեսնուի այս երեւոյթը։ Շնորհիւ վարժարաններու, սկսած են տարածուիլ Թուրքերէնը, Ալիանս Իզրայէլիթի եւ Ֆրէրներուն միջոցաւ Ֆրանսերէնը եւ Հայերէնը, վերջինը միայն Հայ տարրին մէջ։

Գլխաւոր կրօնքներն են Մահմէտականութիւն, Կաթոլիկութիւնը եւ Մովսիսականութիւն։ Ֆրանչիսկեան չուանաւորներ, Յիսուսեան հայրեր լաւ դեր ունեցած են հոս իրենց հսկողութեան եւ ազդեցութեան յանձնուած վարժարաններով, մայրապետներով եւ բնականէն ունեցած ճարպիկութեամբ, այնպէս որ կրնանք հոս ջնջուած համարել «ազգայնութիւն» բառը, որ տեղի տուած «Կաթոլիկ» բառին, իբրեւ թէ անոր համանիշ եղած ըլլար։

Շէնքեր.— Հալէպի շինուածքներն ու հողային կալուածներն են. 1 Կառավարութեան ապարանք, 1 Կայսերական զօրանոց, 2 բերդ, 2 հիւանդանոց, 15 պահականոց, 15,434 տուն, 105 թաղ, 166 ճամի, 108 մէճիտ, 32 մէտրէսէ, 21 եկեղեցի եւ վանք (երկուքը Հայոց միեւնոյն գաւիթին մէջ, «Աստուածածին» եւ «Քառասուն Մանուկ» կոչուած), 40 բաղնիք, 7527 խանութ եւ մթերանոց, 2 տպարան, 1 պէտէսթան, 108 պանդոկ, 29 ջրաղաց, 126 դրստաղաց, 105 փուռ, 2915 կերպասի գործասեղան, 8 խաղախորդարան, 90 սրճարան, 38 գինետուն, 129 ներկատուն, 12 աճառի գործարան, 4 բամբակի գործարան, 1 քէօսէլէի գործարան, 2 սառուցարան (մեքենայով), 5 կազինօ, 7 դրատուն, 20 դեղարան, 1 Բող. Իտալիէ վարժ. 1 Զին. Ռիւշտիյէ, 1 Բող. Ռիւշտիյէ, 1 Իգ. վարժ. Իսլամներու, 90 նախնական վարժ. Իսլամներու, 39 Ոչ-մահմետականներու Ար. եւ Իգ. վարժ. 577 այգի, 373 պարտէզ, 1885 արտ, 20 կիրի գործարան, 2 սպանդանոց, 11 կամուրջ, 77 սէպիլ (ջրհան), եւ 1 ժամացոյց աշտարակ որ մօտերս պիտի աւարտի, Պապ-էլ-Ֆարաճի հրապարակին վրայ։

Օսմանցիներու մզկիթներէն մեծագոյնն է Ջէ+էրէյէ Ճ—մ—ի, ուր թաղուած է համանուն Շէյխը։ Աղօթատեղին ունի 10,000 քառակուսի ճարտարապետական կանգուն տարածութիւն եւ մեծ հարստութիւն։ Նոյնչափ ընդարձակ է նաեւ գաւիթը։

Հնութեանց մէջ նշանաւոր է բերդը, քաղաքին կեդրոնը, արուեստական բլուրի մը վրայ, կառուցուած կը կարծուի ատրի Սելեւկեան հարստութեան ժամանակ։

(Շարունակելի)

Հայկազ — ԹՈՒԽ—ԿՐՊՕ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԱՐԱՒ-ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԹՐԱՆՍՎԱԼ. — Լօրէնցօ-Մարգէզի մէջ կ'իմացուի թէ ամսուս 14ին Լէտիսմիթը ուժգնապէս ռմբակոծուեր է Պօէրներու կողմէ, եւ կէս գիշերուն ալ Պօէրներուն բոլոր թնդանօթները վերսկսած են կրակի, քաղքին վրայ ամէն կողմէ ռումբեր տեղացնելով: Շատ մը շէնքեր բոցերու մէջ են: Նոյ. 19 թուականով Բիէթերմարիցպուրկէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն.

«Էսթքուրդ հրետանի չունի: Բաղաքապահ զօրքը այս գիշեր Մուի գետին վրայ պիտի քաշուի, թէ որ Պօէրները բազմութեամբ յառաջանան:

«Պօէրներուն նպատակն է Տիւրպանէն Լէտիսմիթ գացող օգնականները արգիլել»:

Տիւրպանի «Մօրնինկ-Բօսթ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Զօր. Լուքաս Մէյյեր հիւանդ ըլլալուն՝ Բրէթօրիա դարձաւ:

Զրահապատ կառախումբին կռիւը. — Մեր հեռագրի բաժնին մէջ Շբ. օր ծանուցինք թէ Անգլիացիները զրահապատ կառախումբով հետազօտութիւն մը ըրած էին մինչեւ Գօլէնսօ, ուր 500 հոգինոց Պօէրական ջոկատի մը հանդիպելով կատաղի ընդհարում մը ունեցան: Անհաւասի (?) երեկուան թղթածրարով հասած այդ մասին ճշգրիտ ու մանրամասն նկարագրութիւնը:

Զրահապատ կառախումբ մը ժամը առաւօտեան վեցին Էսթքուրդէն մեկնեցաւ եւ Էսթքուրդ-Գօլէնսօի կէս ճամբան՝ Պօէրներու կողմէ թնդանօթի բռնուեցաւ: Կառախումբը հետեւեալ կերպով բաղկացած էր. առջեւէն զրահապատ բեռնաբարձ սաւաղ վակոն մը՝ 47 միլիմեթրինոց թնդանօթով եւ «Թարթար» թօրփիլարձակ—յածանաւին հինգ գնդաւոր ու մէկ ենթասպայով, եաւէն, զրահապատ վակոն մը, յետոյ մեքենան իր ածխաբարձով եւ նորէն երկու զրահապատ բեռնաբարձ սաւաղ վակոն մը, ամէնէնվերջն ալ հասարակ բեռնաբարձ մը: Կառախումբին մէջ 100 զինուոր կային, որոնք կը վերաբերէին Տիւրպանի հետեւակազօրքին եւ Տըպլինի հրացանաձիգներու գնդին: Ֆրէրէն անցած հազիւ թէ Շիվլէյ կ'իջնար, երբ թշնամին նշմարեցին: Իսկոյն կառախումբը ետ դարձաւ, բայց քանի մը վայրկեան ետքը, Պօէրները գրեթէ 1900 մեթր հեռաւորութենէ մը սկսան կառախումբին վրայ ռումբ արձակել: Կառախումբը Ֆրէրը սնցնելէն ետք, Պօէրները դէպի ետ երթալու ճամբուն վրայ Պօէրները քանի մէթր՝ երկաթուղիի գիծերը քանդած էին, անանկ որ կառախումբը ետ դարձած ատեն՝ քանի մը վակոններ գծէն դուրս ելան. եւ միեւնոյն ժամանակ ալ ռումբ մը կառքերէն մէկը գետին թաւալեցաւ: Պր. Ուինսթօն Չըրչիլ, որ կառախումբին մէջն էր իբր լրագրի թղթակից գնդին արտասովորական պաշտօնէութիւնը հաւաքեց եւ, կամաւորներու օգնութեամբ, վայրաշարժը քակեց եւ թաւալած կառքերը վեր վերցնելով՝ նորէն գծերուն վրայ դրաւ: Այս պահուն հետեւակազօրը եւ ծովային զինուորները թշնամիին վրայ կրակ ընել սկսան. դժբախտաբար, երրորդ հարուածին իրենց թնդանօթը քայքայեցաւ, որովհետեւ բեռցուած վակօնը ռումբէ մը գետինը տապալեցաւ: Կացութիւնը շատ ծանր էր. թշնամին կառախումբը կը հարուածէր աջէն, ձախէն եւ ճակատէն ու շարժուածքով մը կը ջանար զայն շրջապատել: Կորսնցնելու վայրկեան մը իսկ չկար: Պր. Ուինսթօն Չըրչիլ հաւաքեց վիրաւորները որոնք շատ մօտ ինկած էին, զանոնք դրաւ ածխաբարձին եւ վայրաշարժին վրայ, եւ զրահապատ կառախումբին այս բեկորը արագաբար Էսթքուրդի ճամբան բռնեց:

Այս միջոցին Տըպլինի եւ Տիւրպանի զօրագունդերը կը շարունակէին կրակ ընել, Պր. Ուինսթօն Չըրչիլ զանոնք ժողված ու կարգի կանոնի դրած էր:

Կառախումբը ժամը 10ին Էսթքուրդ հասաւ, վայրաշարժը շատ մը ռումբերու նշաններ կը կրէր, իր ծխահաւաք մասը ծակ ծակ եղած եւ մեքենավարն ալ վիրաւորուած էր: Առաւօտուն մեկնող հարիւր հոգիէն 23 հոգի միայն վերադարձած էին. վիրաւորները ազատուած, մնացած կամ գերի ինկած էին: Ցիշենք նաեւ որ ուրիշ հեռագիրներ ալ կ'ըսեն թէ պակասներուն թիւն է 150 եւ վիրաւորներունը՝ 75. կը կարծուի թէ անակնկալ կառքին խառնաշփոթութեան մէջ նետուած ըլլալով, Էսթքուրդի մէջ վերստին պիտի միանան գնդին:

Կէս օրէն ետք Կարմիր-Խաչի դրօշը կրող կառախումբ մը, Պօէրներուն հետ նըչանացի հաղորդակցութեան մէջ մտնելով, վիրաւորները ուզեց: Պօէրներու հրամանատարը ամենակատարեալ բարեկրթութեամբ պատասխանելով ըսաւ թէ այս մասին Զօր. Ժուպէրի հրահանգը պիտի առնար:

Միեւնոյն օրը Անգլիացի ձիաւորները Ֆրէրի հարաւակողմը, յանկարծակիի բերին 300 Պօէրներու ջոկատ մը, որ իր ձիերուն ջուր կը խմցնէր: Բայց քիչ ետքը Պօէրները, որոնք բազմաթիւ էին, ստիպեցին թշնամի ձիաւորները որ ետ քաշուին: Անգլիացիները ունին մէկ վիրաւոր, Պօէրներու կորուստը աւելի ծանր կ'ենթադրուի:

Մէկ խօսքով, Անգլիացիներուն համար օրը շատ ձախող եղաւ. երկրորդ անգամն ըլլալով, զրահապատ կառախումբով իրենց ըրած հետազօտութիւնները աւելի օգտակար կ'ըլլան Պօէրներուն, որոնք այսպէս մեծ ձախողուածքներուն կ'ենթարկեն զանոնք: Առաջին զրահապատ կառախումբին ձախողուածին պատահեցաւ ինչպէս կը յիշուի, թշնամութեան սկզբնաւորութեան ժամանակ, Մէֆքինկի մօտ, այս անգամ ալ՝ Նաթալի մէջ, Լէտիսմիթին եւ օգնութեան համար զօրականակին քթին տակ: Արդէն եւրոպական ռազմագիտական ձեռնհաս շրջանակներու մէջ՝ զրահապատ կառախումբին առաջին հետազօտութեան ժամանակ, յայտարարուեցաւ որ այդ կառախումբը շատ դիւրախոցելի (?) առկանութիւն մը ունի: Հարաւ-Ափրիկէի այս երկու դէպքերը, որոնք հետազօտութեան պահուն եղած զինուորներուն երեք չորրորդ մասին կորուստին պատճառ եղան, կատարելապէս հաստատեցին այս ճշմարտութիւնը:

Պօէրները կը մտադրեն անգլիական օգնական բանակին յառաջացումը արգիլել: Կ'ըսուի թէ Գօլէնսօյի եւ Էսթքուրդի շրջականները կը թափառին այս նպատակաւ, միւս կողմէ ուրիշ հեռագիր մըն ալ կ'ըսէ թէ Պօէրները այնտեղ տեղաւորած են, Էսթքուրդէ քառասուն քիլոմեթր դէպի հարաւ, Ուիլթրնի (?) մէջ, բայց այս տեղեկութիւնը չհաստատուիր, որովհետեւ պաշտօնական յայտարարութիւն մը կ'ըսէ թէ Էսթքուրդի հարաւակողման երկաթուղիի գիծը անվթար մնացած է:

—Նոյ. 9 թուականով Էլանտսլակդէն հետեւեալ հեռագիրը ստացուեցաւ:

Պօէրներու կողմէ Լէտիսմիթը կատարելապէս շրջապատուեցաւ: Ուրիշ խոշոր թնդանօթ մը Պուլվանա լերանին վրայ՝ Լէտիսմիթին իշխող գիրքի մը մէջ զետեղուեցաւ, ճիշդ քաղքին դիմացը: Այս առտու կոչուեց բոլոր թնդանօթները կրակ ընել սկսան:

Մինչեւ հիմակ Պաշարեալները ո՛չ մէկ վնաս կրեցին: Հրամանատար Պօթա Լէտիսմիթին հարաւակողմէն արեւագիր (hèliographe) գրութիւն մը զրկելով իմացուցած է թէ անգլ. մարտկոցները իրենց խոշոր թնդանօթներով՝ առաջին կրակ մը ընել սկսան, Լէտիսմիթին շրջակայքի Պօէր ամրութիւններուն վրայ ռումբերու տարափ մը տեղացնելով: Բրէթօրիայի գունդը թշնամիին կրակին պատճառաւ, շատ վըտանգալից վիճակի մը մէջ կը գտնուէր, եւ թնդանօթաձգութիւնն ալ այնչափ խիստ էր որ գիրքը պաշտպանելը անկարելի կ'երեւար, բայց Պօէրներուն խոշոր թնդանօթը այդ գիրքը փրկեց:

—«Սթանտարտ Էնտ Տիկկըր Նիուզ» կը ծանուցանէ թէ Էսթքուրդի վրայ 3000 Պօէրներու յառաջանալուն լուրը պաշտօնապէս կը հաստատուի:

—Հանքերուն մէջ խուզարկութիւններ կը կատարուին. մինչեւ հիմակ կարեւոր բաներ մը չգտնուեցան, միայն մատակ մը եւ հետաքրքրական թղթեր գտնուեցան, որոնք Ճէյմսընի արշաւանքի պահուն կատարուելիք դաւադրութեան մասին տեղեկութիւններ կը պարունակեն:

—Ոչ մէկ Պօէր Լէտիսմիթին շրջակայքը կրնայ թողուլ առանց արտօնագրի մը ունենալու. ճամբայ ելլող կառախումբերը կը խուզարկուին:

Լէտիսմիթին եւ Բրէթօրիայի միջեւ կառախումբերը կանոնաւորապէս կ'երթեւեկեն:

Պօէրները առատ պաշար ունին, բայց փոխնորդ հագուստ ու գուլպայ չունին:

—Պատերազմական պաշտօնատունը կը ծանուցանէ թէ «Մօհաւք» փոխադրանաւը Թէյպ-Պէյ հասած է:

Մինչեւ հիմա 21 փոխադրանաւ եկած են, որոնք 1002 սպայ եւ 21,488 հոգի ցամաք հանեցին:

— Բէրթառնէն «Էվընինկ Նիուզ»ի քաշուած հեռագրի մը համաձայն զրահապատ կառախումբ մը Համալէյի մէջ գերի բռնեց երկու վակոն, որոնք Օրանժի Ազատ Պետութեան սահմանուած հրացաններով ու ռազմամթերքով բեռնաւորուած էին:

«Թայմզ» Էսթքուրդէն Նոյ. 16 թուականով ստացած հեռագրի մը համաձայն կը գրէ թէ գերիները Բրեթօրիա տարուելէն առաջ Պօէրները չեն կրնար գերի բռնուած մնացած եւ վիրաւոր զօրքերուն անունները տալ:

—Դարի նախարարական լրագիրները կը հերքեն յառաջդիմական լրագիրներու հրատարակած այն լուրը թէ Դարի վարչապետ Պր. Շրայնըր հրաժարելու միտք ունի:

—Կ'ըսուի թէ Լօրէնսօ-Մարգէզ 4 գերման սպաներ հասած են, որոնք Թրանսվալ պիտի երթան:

—Պատերազմական պաշտօնատունը կը հաշուէ որ Լորտ Մէթուէնի օգնական զօրաբանակը տասը հինգ օրէն պիտի կրնայ Լէտիսմիթին օգնութեան երթալ:

Այս զօրաթիւին մնացումը յապաղեցնող գլխաւոր արգելքն է կամրջաձիգ եւ ճարտարագէտ սպաներուն պակասը:

Անգլիոյ մէջ պատրաստուած 5րդ զօրաբաժինը Դեկտեմբերէն առաջ ճամբայ պիտի չկրնայ ելլել:

Գ—բէ ԺԷ.—Պատերազմական պաշտօնատունը Դարէն հեռագիրներ ստացաւ, որոնք ռազմագիտական շարժումներու հետ առնչութիւն ունենալով՝ հաւանաբար հրատարակութեան պիտի չտրուին:

Սըր Ուիլլըրս Պըլըր ա՛լ Դարի մէջ չէ, գաղթավայրին ներսերը գացած է, բայց յայտնի չէ թէ ո՛ւր:

Պատերազմական պաշտօնատունը կը յայտարարէ թէ ո՛ եւ է տեղեկութիւն չէ ստացած Զօր. Ժուպէրի մահը հաստատող. ցորչափ կառավարութիւնը գիտէ՝ զօրավար Ժուպէր միշտ կը հրամայէ Լէտիսմիթի շուրջը գտնուող Պօէր զօրագունդերուն:

Լրագիրները Նոյ. 13ին Տիւրպանէն հասած հեռագիր մը կը հրատարակեն, որուն համաձայն անգլ. յածանաւի մը Դոռլէկիական նաւակի մը վրայ թնդանօթ արձակեց, ազդանշաններուն հնազանդած չըլլալուն համար:

Անգլ. յածանաւը երկու անգամ օդին պարպեց, իսկ երրորդ անգամ ռումբ մը արձակեց: Նաւակը կանգ առաւ: Անգլիական սպայ մը յածանաւին իջնելով գնաց նաւակին թուղթերը քննեց ու թոյլ տուաւ իր ճամբուն շարունակել:

Բ—ժ ԺԷ.— Ռուսական «Նովոսթի» լրագիրը սա ենթադրութիւնը կ'ընէ թէ Հարաւ-Ափրիկէի արդի պատերազմին ռազմական դարձուածքներուն պատճառաւ, անգլ. կառավարութիւնը տրամադիր է թերեւս վերջ տալ պատերազմին, բայց իրեն շատ դժուար կուգայ առաջին քայլն առնել Թրանսվալի հետ հաշտութիւն կնքելու համար:

«Անոր ինչու համար, կ'ըսէ Ռուս լրագիրը, միւս եւրոպական պետութիւնները կրնային Անգլիան ազատել այդ վիճակէն անոր առաջարկելով իրենց բարեկամական միջնորդութիւնները, զինադադար մը կնքելու համար: Ներկի պիտի ըլլար իրավարական ատեան մը կազմակերպել, միջնորդական հարթելու համար Անգլօ-Թրանսվալեան վէճը:»

Եւրոպական Պետութիւնները տրամադիր են իրենց աջակցութիւնը նուիրել այս մասին, կը յարէ «Նովոսթի», քանի որ Լահէյի Խաղաղութեան Դեսպանախորհուրդը զիրենք կը ստիպէ այդպէս շարժելու, այն Դեսպանախորհուրդը որ իրեն մէջ կը մարմնացնէ միջազգային իրաւունքին ժամանակակից ոգին եւ որ պարտի իր որոշումները գործադրուած տեսնել միջազգային յարաբերութեանց մէջ:

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՍԱՐԳԻՍ ՊԷՅ ՊԱԼԵԱՆ

ԱՐՔՈՒՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

(Ա.ՓՆԻՆԵՐ)

(Շար. երեկի թիւէն)

Նորին Կայսերական Վեհափառութեան Առաջին Ճարտարապետ Պալեան Սարգիս Պէյ, երբ 1864ին, Հուլիոսի չորեքշաբթի մը, քնեան Նորահնար ձեւով պատրաստեց, իսկոյն Լոնտոնի Արուեստահանդէսին մէջ մրցանակի արժանացաւ:

Իսկ երբ երկրորդ գլուխն ըսաւ որ էր Տրցակաւոր կաթսայ մը, որ լրումն ու ամբողջացուցիչ մասն էր առաջին գիւտին, գրեթէ Եւրոպայի ամէն կողմը գործածուելու արտօնագիրն ստացաւ:

Սարգիս պէյ արդէն առաջուց ի վեր տանն իր աշխատութիւն մը ունէր որ Բնագիտութեան եւ Տարրալուծական գործիքներու կարծես թանգարան մըն էր, եւ ո՛ւր ինքն անձամբ կ'զբաղէր ընտանեկան ու տարրալուծական փորձերով:

Ահա՛ այս աշխատանոցին մէջն էր որ անծուխ-վառօդով չոգենաւի համար կ'աշխատէր ճարտար մեքենայ հնարելու:

Սակայն Սարգիս Պէյ միշտ իր ժամերը ճարտարապետութեամբ, մեքենագիտութեամբ չէր հոլովէր, այլ շատ անգամ ներդաշնակութեամբ ալ կը հաճնէր, գիտէր քօշ դաշնակահար ու երգահան էր: Իրբեւ ձայնագրագէտ, իր գլուխ գործոցն էր գեղօնի մը մայր-երաժշտապետութիւնը որ առանձին պրակով տեսնելու բարեբախտութիւնը ունեցած եմ 1861ին, Պէյքօզ: Բանաստեղծութեան մը հոգեկան թըրթռումներուն համապատասխանող եղանակ մը յօրինելու փառքը՝ կարծեմ ամէնուն տրուած չէ:

Սարգիս պէյ հեղինակած է նաեւ շատ ճարտարօրէն 'Բըխ-Բեֆ-Բօյօմ' անուն զուարճախօսութեան մը եղանակը: Գեղարուեստից ճիւղին մէջ նկարչութիւնն ալ ո՛չ նուազ կը սիրէր ու գնահատել կ'ուզէր:

Երբ Մեծահռչակ ծովանկար Աղա Ցովհաննէս Այվազովսքին մայրաքաղաքս այցելեց, Պալեան Սարգիս պէյի տունը հիւրընկալուեցաւ որուն ի յիշատակ՝ Սարգիս Պէյի ընդունելութեան սրահին մէջ կը մընան այն վեց նշանաւոր պատկերներն, որ Այվազովսքիի ճարտար վրձինէն ելած էին:

Սարգիս պէյ գլխաւորապէս յատկանշական ինքնութիւն մը ունէր: Երբեք հիւր չպիտի պահէր իր բնակարանը: Բացառութիւն էր Աղա Այվազովսքին, ինչպէս նաեւ բացառութիւն էր հանգուցեալ Միքայէլ-Փորթուգալ Փաշան — երբ տակաւին Բաշխութեան սահմանին չէր բարձրացած — որուն նկատմամբ շատ համակրութիւն կը տածէր, եւ յաճախ կը հիւրընկալէր:

Սարգիս Պէյ քաջ աշխարհագէտ էր, եւ իր համապատասխան նախասիրական ըզբաղումն էր:

Ճարտարագիտական ու մեքենագիտական յաջողութիւնները իր այս քանակագիտական ուսումնասիրութեանը կը պարտէր:

* *

Սարգիս Պէյ, երբ թարմ երիտասարդ էր, ընտանեկեր էր: Եւ 24 տարեկան հասակին մէջ՝ Տասեան Ասպիլ պէյի դստեր՝ Օրիորդ Մաքրուհիի հետ ամուսնացած էր, եւ հազիւ հինգ տարի կենակցած, կորսնցուցած էր ամուսինը:

Սարգիս Պէյ, այս տարաժամ մահուան աթիւ, այնչափ զգածուեցաւ որ անմխիթար լացաւ սիրելին կորուստին համար, եւ այլ եւս չուզեց ամուսնանալ: Ուստի, իր ամուսնոյն Տիկնոջ յիշատակն անմոռաց պահելու համար, անոր քնդած ըղձերով ու պատմապատշաճ զարդաքանդակով շինել տուաւ Պէյլէրպէյի Մաքրուհեան երկսեռ վարժարանը, որուն համար 5,000 լիրա ծախսուած է:

Սարգիս Պէյ, ինչպէս հայր. գործունէութ. ցանէր, ինչպէս իր եղբայրներէն Նիկողոս Պէյ Պալեան եւ Յակոբիկ Պէյ Պալեան: Սակայն Պատր. պալատի բարձման համար միայնակ նուիրած է 1,500 լիրա, երբ Վարժապետեան Տ. Ներսէս Սրբազան՝ Պատրիարքական Աթոռին վրայ կը գտնուէր:

Սարգիս Պէյ՝ Ազգ. Պատրիարքարանի տարեկան տուրքերու կը մասնակցէր, ո՛չ որոշեալ չափով, այլ Արժանաւորներու յանձնուած մեծագոյն դասակարգին մէջ նշանակուած էր:

Երկու տարի առաջ, երբ Պատրիարքարանի հաւաքիչը՝ իրեն կցվակը երթալով յիշեցուցած էր պարտքը: Իսկոյն յիշած էր, 13—15 տարիներէ ի վեր Պատրիարքարանի մասնակին ունեցած պարտքը, եւ այս անգամ, շնորհակալութեան պատճառաւ, 100 ոսկոյն գրուշէն հաշուելով, կը վճարէ միանգամայն 15 տարուան գիզուած պարտքը, այն տանին հաւաքիչ Գափաֆեան Առաքել Էֆէնտիին:

Մի՛ զարմանաք:

Տնտեսութեան-Պոլսի Սիմոն Աղայի առաջարկութեամբ, կամ անոր [illegible] սիրոյն, Վանայ Մարմէտ գեղին մէջ դպրոց մը հիմնած էր, որուն ծախքը Սարգիս Պէյ կը վճարէր մինչեւ վերջին անգամ Բարիզ երթալը:

Նորին Վսեմութիւնը բնաւ ետ չէր դարձներ այն տուածակները, որոնք Թատրոնի ներկայացման մը կամ պարահանդէսի կազմակերպութեան մը, տեսարանի մը կամ գերատեսչութեան մը նպաստին, ազգային հաստատութեան մը կամ կրթական ընկերութեան մը նպաստին կը վերաբերէին:

Յակոբ Պարոնեանի պէս երգիծաբան մը իր ամէնէն մեծ գովեստները շռայլօրէն Սարգիս Պէյին ձօնելու տեղութիւնն ունեցած է, Նորին Վսեմութիւնը մինչեւ Ազգային Ժողովոյ մէջ գաւառօրելով, իբրեւ հանրային գործիչ:

1881, պատկերազարդ «Փարոս»ի Ապրիլ-Մայիս ամսուան պրակին մէջ, Սարգիս Պէյի համառօտագիծ գործունէութիւնը՝ եւ նշանաւոր լուսանկարը տպուած տեսած եմ, բայց զինքը անձամբ ճանչնալու պատիւը չեմ ունեցած:

Իր ձեռակերտներուն ու գեղարուեստական հրաշալիքներուն հիացողներէն մէկն եղած եմ:

Իբրեւ ազգային, ինչո՞ւ չհպարտանանք իր արտադրած հոյակապ չքնաղակերտ շէնքերովը, որոնց արտաքին ոճերը իբրեւ դասական գործեր, Եւրոպայի ճարտարապետական դպրոցներուն մէջ դասը կը տրուին:

* *

Պալեան Սարգիս պէյ, անձնական աշխատանոցէն զատ, պաշտօնական աշխատանոց ալ ունէր, ուր երկրորդական ճարտարապետներու ալ մէջ մէկ գործեր կ'ըստեղծէին:

Հանգուցեալ Փափազեան Գարեգին, Օտեան Նշան, Այվազեան Մաթէոս՝ աշակերտաբար ու ձեռնհաս համարականներն էին Կայսերական պալատաշինութեանց:

Սարգիս պէյ անձամբ կը հսկէր իր հաշուեներուն ալ, իր կառուցած շէնքերուն ալ: Թէեւ ինքն՝ իր գործին հաւատարիմն էր, երբ յայտարարենք թէ իր հաշիւը գիտցող մէկը չէր:

Բայց չմոռնանք յիշելու թէ Ն. Վսեմութիւնը հեռուէն կը տեսնէր շէնքի մը ակար կողմերը, չափերու պակասութիւնները:

Ամենաբարձր տեղերը՝ ինքն անձամբ կ'ելլէր ու կը չափէր, եւ իրօք ալ շատ անգամ՝ ենթադրութիւնները կը ճշգրտուէին կարծես:

Ի գնահատութիւն իր անվիճելի արժանիքին, Նորին Կայսերական Վեհափառութենէն Պալատի սահմանին արժանացած էր Սարգիս Պէյ, ինչպէս եւ Ա. Կարգի Մէճիտիէ եւ Բ. Կարգի Օսմանիէ պատուանշաններուն:

Ունէր նաեւ Արժանեաց եւ Արուեստից չքանշանները:

Եւրոպական գրեթէ ամբողջ տէրութիւններէն գնահատուած էր զանազան նշաններով:

(Շար.) Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ, ժամը 4½ին, երկսեռ խուռն բազմութիւն մը արդէն լեցուած էր Գուրու-Չէշմէի Ս. Եկեղեցին Արարողութեան: Մեսրոպ Ս. Արքեպս. որ հանդիսադիրն էր: Ներկայ եկեղեցականները հետեւեալներն էին Կրօն. Ժողովի ատենապետ Գրիգորիս Ս. Արքեպս. Ցովհաննէսեան, Փիլիպ Եպս. Երէցեան, վարդապետներէն Տ. Վահան Ցակոբեան, Տ. Եղիշէ Գալֆաեան, Տ. Արիստակէս Գալըպճեան, Տ. Տաճատ Ոսկանեան, Տ. Մատթէոս Աճէմեան ու Տ. Գրիգոր Աբրահամեան, եւ բազմաթիւ քահանաներ որ Պոլսոյ ամէն թաղերէն հրաւիրուած էին: Հանգուցեալին դագաղը փառաւոր մահարձանի մը վրայ դրուած՝ մամկիր ազգականներէն շրջապատուած էր: Դամբանականը խօսեցաւ Կրօն. Ժողովի ատենապետ Գրիգորիս Սրբազան որ կէս ժամ մը զրուցեց հանգուցեալին անխոնջ յատկութիւններն եւ նախանձախնդրութիւնները որով կրցած էր զինքը բարձրացնել ճարտարապետական պաշտօնին: Հակ սոյն Ս. Հայրը մխիթարիչ խօսքերով քաջալերեց հանգուցեալին ազգականներն ու բարեկամները: Թափօրը հետեւեալ կերպով կազմուեցաւ. Նախ ոստիկանութեան պաշտօնեաներ, ոստիկան-զինուորներ եւ [illegible]: Ասոնց կը հետեւէին խաչալէմ եւ մոմակիրները. յետոյ կուգան քահանաները ու վարդապետները շուրջառով եւ եպիսկոպոսները ձեռքերնին գաւազան: Եպիսկոպոսներու կը հետեւէր պաշտօնեայ մը հանգուցեալին պատուանշանները բարձիկի մը վրայ վեր բարձրացած Մէճիտիէ առաջին, Օսմանիէ երկրորդ, Մէճիտիէ երկրորդ, Իմթիազի արծաթ չքանշան եւ ուրիշ պատուանշաններ:

Այս կարգով Թափօրը ուղղուեցաւ Ս. Եկեղեցիի գաւիթէն մինչեւ Անառաւուս գերեզմանատունը: Հոն կանգ առնելով «Հոգոց» ըսել վերջը, մասնաւոր չոգենաւ մը, որ յատկապէս հանգուցեալը Իւսկիւտար փոխադրելու համար կ'սպասէր, դագաղը տարուեցաւ: Եպիսկոպոսները, վարդապետներն եւ քահանաները հանգուցեալին բոլոր ազգականները եւ հրաւիրուած ընտիր բազմութիւն մը չոգենաւ առաջնորդուելով հանդիսաւոր կերպով Իւսկիւտարի նաւամատոյցը ժամանեցին: Ցետոյ թաղման գերեզմանատան մէջ ամփոփուեցաւ Սարգիս պէյի մարմինը:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

Կրօնական Ժողովը գումարուեցաւ երէկ, Պատրիարքարանի մէջ, Նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր եւ հետեւեալ որոշումները տուաւ։

—Ժողովը որոշեց գրել Պայազիտի առաջն. տեղապահին որ ուշադրութիւն դարձնէ շրջակայ գիւղերու ազգայիններու անհոգիւ վիճակին վրայ, որոնք շատ անգամ կրօնական մխիթարութիւններէ զուրկ կը մնան։

—Բաղէշի Առաջ. տեղապահ Տ. Եղիշէ Վրդ. Չիլինկիրեան ծանուցած էր թէ Ազգ. կեդրոնական Վարչութեան Կրօն. ժողովի որոշման համաձայն Տ. Վարդան անուն քահանան որ պսակ ձեւացուցած էր երիկը տակաւին ողջ եղող Շաքօ անուն կնոջ վրայ եւ զայն ուրիշի մը հետ պսակած, կանոնական պատժախարութեան ենթարկուած է։

—Ժողովը տեղեկացաւ Սեբաստիոյ առաջնորդին տեղեկագրէն թէ Զօրայեան Խաչատուր անձն Աժտէրեան Գարեգին Վ.ի ձեռքով ղրկուած է Տ. Կարապետ Եպիսկոպոսին, որպէս զի զայն քահանայ ձեռնադրէ։ Ժողովը որոշեց այս մասին Աժտերեան Գարեգին Վրդ.էն բացատրութիւն պահանջել թէ ինչո՞ւ համար առանց Սեբաստիոյ առաջնորդին գիտութեան Զօրայեանը քահանայ ձեռնադրել տուած է գաղտագողի, եւ յանձնարարեց Սեբաստիոյ առաջնորդին որ ձեռնադրուած քահանան դադրեցնէ քահանայագործութենէ, մինչեւ որ Զօրայեանի անձին նկատմամբ տրուած անհրաժեշտ տեղեկութիւնները քննութեան առնուելով՝ արդիւնքը տեղեկագրուի Պատրիարքարան։

— Անտիոքի Թեմերէն Բէյլանի եւ Պաղճըվալի ազգայիններու գաւառականութեան մասին Անտիոքի տեսուչ Թագէոս Վրդ.ին նամակը կարդալով հարկ տեսաւ յանձնարարել այն Վրդ.ին որ իր կողմէն Տ. Արմենակ անուն քահանան այդ կողմերը ղրկէ յորդորելու ժողովուրդը որ իր Մայր-Եկեղեցիէն չբաժնուի։

—Կրօն. ժողովը զբաղեցաւ նաեւ քանի մը ամուսնական խնդիրներով։

Նպաստից Յանձնաժողովը գումարուեցաւ երէկ Պատրիարքարանի մէջ Նախագահութեամբ Սրբազան Պատրիարք Հօր։

Ժողովը նկատի առնելով գաւառներու մէջ տիրող կարօտութիւնը, քանի մը գիւղերու, եկեղեցիներու եւ որբանոցներու պէտք ունեցած դրամական օժանդակութիւնները եւ մանաւանդ արհեստներու չգոյութեան պատճառաւ մանուկներու քանի մը քաղաքներու եւ գիւղերու պէտքերը, որոշեց յառաջիկայ շաբթու ամէնէն աւելի կարօտ տեղերը նպաստներ ղրկել եւ յաջորդ նիստին մէջ ալ հասած նամակները աչքէ անցընելով հարկ եղածը ընել։

—Ժողովը նկատի առաւ Մուշի տեղապահ Բարգէն Վրդ.ի նամակը որով Մուշի Առաքելոց Վանքին բոլոր որբերը Ս. Կարապետ Վանքը փոխադրելու համար արտօնութիւն կը խնդրէ՝ ստորագրելով առաջինին անմխիթար վիճակը։

—Ինչպէս որ արդէն գրուած էր սակէց առաջ, Նպաստից Յանձնաժողովն որոշած էր գաւառներու մէջ ձրիաբար ղրկել 9 սնտուկ գիրք եւ իբր այս բաշխման կեդրոն ընտրած էր Ատանա, Արաբկիր, Երզրում եւ Սեբաստիա։ Այս անգամ Ժողովը պատրաստեց սոյն 9 սնտուկ գիրքերու բաշխումին հետեւեալ ցանկը.

Վան, Մուշ, Արղնի, Խլաթ, Ալաշկերտ, Մալաթիա, Մարաշ, Սիս, Զէյթուն, Բէյլան, Իւլլիւշ, Ակն եւն։

Ժողովը որոշեց նաեւ ամէն ութ 15 օրն անգամ մը նիստ ընել։

Տնտեսական Ժողովը գումարուեցաւ երէկ, Պատրիարքարանի մէջ եւ զբաղեցաւ Սամաթիոյ եւ Պէշիկթաշի եկեղեցիներուն հաշուական ու կալուածական խնդիրներով։

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

Էջմիածնեցի հետաքրքիր մէկը կը հաղորդէ թէ երբ քանի մը ամիս առաջ, Ս. Պատրիարքը Ծայրագոյն-Վարդապետութեան աստիճանը տուաւ Պոլսերի Առաջնորդ Տ. Տրդատ Նորատունկեան Եպիսկոպոսին, Ս. Էջմիածնի վերադարձին Մագաքեան նոր փիլոյական յանձնած է թէ։ Վասն զի Նորին Գերապատուութիւնը, եպիսկոպոսութեան համար Էջմիածին գացած ատեն, Ազգ. Վարչութեան Խառն Ժողովի կողմէ իրեն յանձնուած պաշտօնագրին մէջ արդէն ծայրագոյն նշանակուած էր, եւ թէ բառ այնմ Ս. Էջմիածնի Հայրապետն ալ զինքն իբրեւ ծայրագոյն վարդապետ նկատած ու արձանագրած է եպիսկոպոսական վկայագիրը Տ. Տրդատ Սրբազանին յանձնելու պահուն։ Ուրեմն խնդիր է, վարդապետները մանաւանդ Երուսաղէմի վարդապետները, առանց ծայրագոյն-վարդապետութեան աստիճան ունենալու, կրցած են եպիսկոպոսանալ, եւ յետոյ ստանալ այդ աստիճանը։ Բայց չենք գիտեր թէ առ ձեռն տրուած վկայականին մէջ այս կէտն խնդրուա՞ծ է . . . ։

—Ենիկ Իւչ-Քիլիսէցի Տ. Սահակ Ծ. Վարդապետ Բագրեւանդեան որ երկու տարի Նազըլ-յարուի քարոզչութեան պաշտօնը վարելէ ետք, բազմաթիւ անձերու համակրութիւնը շահեցաւ այստեղ իր կենցաղագիտութեամբն ու համբոյր բնաւորութեամբը, եւ վերջապէս բարձրագոյն հրամանով ու Եպարքոսական յանձնարարգրով վերադարձաւ Վան, ուրկէ պիտի անցնի երթայ իր հին պաշտօնատեղին, Լիմ Անապատ, չենք գիտեր թէ ինչ դժուարութիւն կամ պատճառ կայ այսուհետեւ, ո՛ եւ է վիճակի մը համար Առաջնորդութեան կամ հոգեւական պաշտօնի մը հրաւիրուելուն մէջ, ինչ անտեղութիւն կը տեսնուի յանձին Տ. Սահակ Ծ. համակրելի վարդապետ Բագրեւանդեանին։

ԱՐՄԱՇԵԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

7 Նոյ. Կարնեցի եւ 2 Վանեցի աշակերտները հասան Վանք այս գիշեր։

—Այս գիշեր ժամը 3ին Պ. Միհրան Վահանեանի պսակադրութեան հանդէսը կատարուեցաւ ընդ Օր. Աթանասեանի, Նախագահութեամբ Սրբազան Հօր որ իր շուրջն ունէր Դպրեվանքի վարդապետները։

Խասկալ.—Դեղիս այցելու հովիւ Արժ. Արսէն Վրդ. Ցոլէհանեան հանդիսաւոր պատարագ մատոյց եւ պաշտօն կատարեց նորոգ հանգուցեալ Աչըգեան Սրբազանի, գեղիս նախկին Առաջնորդի հոգւոյն համար. ամբողջ ժողովուրդը զգածուած ունկնդրեց արարողութեանց, եւ իրենց բարիքը կամեց հոգեւոյս Սրբազանին համար աղօթեց։

7 Նոյ. Արմաշ. — Դեղիս Նարեկեան վարժարանի մասնակի նորոգութիւնն աւարտած ըլլալով դասերը վերսկսած են. առակը հայթայթուեցաւ հանգանակութեամբ՝ որուն մասնակցեցան ժողովուրդն ու Միաբանութիւնը. Սրբազանի խանդն ու ջանքը գովելի է յոյժ։

ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

Տրապիզոնէն կը գրեն թէ Մարմարեան Գեր. Տ. Պօղոս եպիսկոպոսի նախաձեռնութեամբը հիմնարկէքն եղած գեղակերտ հոյակապ Եկեղեցին, որ պատմական գետնի մը վրայ կառուցանելու ձեռնարկուած եւ ի բացակայութեան վիճակաւորին յառաջ տարուած է, յառակապէս անոր մեծագիր լուսանկարն հանուելով՝ Պոլիս ղրկուած են ծերունազարդ եպիսկոպոսին որ ի տես նկարին, հրճուի եւ մխիթարուի, տեսնելով որ նախաձեռնուած գործը՝ բռնաւ կասած չէ իր բացակայութեան միջոցին։

Այս առթիւ կը փափաքի Պոնտոսաբնակ ժողովուրդը որ շուտով վերադառնայ իր սիրեցեալ հովիւը, որ իր լուրջ աշխարհահաւարութեամբը՝ երկար տարիներէ ի վեր կը հովուէ իր թեմի ժողովուրդը, եւ սիրելի ընծայած է իր անձը թէ՛ տեղական կառավարութեան, թէ՛ համազգայիններուն եւ թէ՛ օտարազգիներուն։

Գեր. Տ. Պօղոս եպիսկոպոս Մարմարեան՝ Պոլսէն երբ մեկնի, ուղղակի Ամասիա պիտի երթայ նախ որ իր հովուական թեմն է, եւ ուր բաւական ժամանակէ ի վեր՝ իր ներկայութիւնը վայելել կը փափաքի Հայ-Հռոմէական ժողովուրդը։

—Կը լսենք թէ երբեմն Հալէպ-Հռոմէական Պատրիարք Քիւբէլեան Գեր. Օհան Արքեպս., որ իր պաշտօնատեղին՝ Համ վերադարձած էր, իր ունեցած դրամական ու դրական հարստութիւնը կտակած է իր ծննդավայրին եղող Տիգրանակերտի բարեգործական ու կրթական հաստատութեանց։

ԻԶՄԻՐԵԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԼՈՂՈՖԷԹ ԷՖ. ՊԱԼԵՕԶԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Դժբախտաբար հաստատուած է քաղաքիս Գաւառական ժողովի ատենադպիր Ատենապետ, Լողոֆէթ էֆ. Պալեօզեանի մահուան գոյժը՝ զոր «Ծաղիկ»ի անցեալ Ուրբ. թուոյն մէջ հրատարակած էինք։

Հայ ազգը մեծ, շատ մեծ կորուստ մը ունեցաւ. ո՛րչափ ողբայ իր պարկեշտ, պատուաւոր, ասպանդաւոր, տակաւին երիտասարդ զաւակին վրայ, նորէն քիչ է։ Վասն զի իր կարեւորագոյն անդամներէն մէկը կորսնցուց։

Հանգուցեալն իր ուսումն Անգլիոյ մէջ առած ըլլալով՝ անգլիացիէ մը շատ աւելի անգլիերէն, ֆրանսացիէ մը աւելի ֆրանսերէն ու քաջ հայերէն գիտէր։ Իր Ուսում. Խորհրդի ատենապետութեան օրով, գաւառներու մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէին իրենց դասաւանդութեանց եղանակին, ձեւին։ Պզտիկ սխալ մը խսկոյն կը քննադատուէր ողբացեալ Լողոֆէթ էֆ.էն։

Լողոֆէթ էֆ. առաջնակարգ պատուաւոր դիրք մը գրաւած էր իր իմացական բարձր յատկութիւններովը։ Իր մահուան լուրը ո՛չ միայն Հայուն, այլ բոլոր օտար ազգերու մեծ տրտմութիւն ու վիշտ պատճառեց։

Ողբացեալ Պալեօզեան էֆ. վարած է շատ մը Ազգ. պաշտօններ որոնց յաջողապէս ամէնքն ալ ի գլուխ հանած էր։ Մէկ խօսքով՝ Իզմիր իրմով կը հպարտանար, իրմով կը փառաւորուէր՝ իր ծոցին մէջ Լողոֆէթ էֆ. մը ունեցած ըլլալուն համար։ Ո՞վ պիտի ըլլայ իր արժանաւոր յաջորդը, ո՞վ պիտի վարէ Ազգ. Գաւառական ժողովը։

Մեր խորին ցաւակցութիւնները Պալեօզեան գերդաստանին։

Իզմիր Ս. Կ. Թ.

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

Ստոյգ աղբիւրէ կը լսենք թէ Վսեմ. Տր. Խորասանճեան էֆ. բացարձակապէս պահանջած է Հիւանդանոցի արդի Տնօրէնին պաշտօնանկութիւնը։

(Բիւզանդիոն)

ԶԵԿՈՅՑ

«Ծաղիկ»ի համար քիչ շատ Թրքերէն ու Ֆրանսերէն գիտցող երիտասարդ մը «Փօսթաճի» պէտք կայ։ Գոհացուցիչ շաբաթական։ Դիմել «Ծաղիկ»ի տպարանը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

Ականակուռ Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ Պետ. Խորհրդի անդամ Սախր բաշաի եւ Գերմանիոյ Արտաքին Գործոց Նախարար Պ. Պիւլովի։

Ա. կարգի Մէճիտիէ՝ Գարաֆերիէյի Մետրոպոլիտ եւ Սինոդի անդամ Տ. Կոստանդիանոսի։

Դ. կարգի Մէճիտիէ՝ Թէֆթէր Խագանի վարչութեան վիճակագրութեան տնօրէն Զէքի պէյի։

Դ. կարգի Օսմանիէ Արքունի Թնդանօթարանի խուզարկութեանց գլխաւոր գրագիրներէն Րիֆաթ պէյի։

Դ. կարգի Մէճիտիէ անգլիահպատակ Պ. Մարքօֆերիւքերէի եւ Պ. Ճէյմսի ու Դ. կարգի Օսմանիէ՝ Իզմիրի վաճառականներէն Պ. Պիէռի։

ԱՆԳԼ. ԴԵՍՊԱՆ Սըր Նիքոլա Օ'Քոնոր եւ Սպանիական դեսպան Մարքի տը Բամբոս նախընթաց օր Բ. Դուռն երթալով Արտաքին Գործերու Նախարար՝ Թէվֆիք փաշայի հետ տեսակցեցան։

Ցետոյ նոյն դեսպանները Պարսից դեսպանատունն երթալով Միրզա Մահմուտ խանի այցելեցին։

ՊԵՏ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ որոշումով, զոր Կայս. Իրատէ մը կը վաւերացնէ, Կայս. Նահանգներէն կտրուած փայտերն, ինչպէս նաեւ մզկիթներու նորոգութեան գործածուելու համար ներմուծուած կայարը մաքսէ զերծ պիտի ըլլան։

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.—Ռուսական թերթերը կը հրատարակեն թէ քարիւղին ու ալիւրին զատ ուրիշ ո՛ եւ է ապրանք չի ներմուծուիր Թուրքիա։ Ռուս «Վէտոմոսթի» լրագիրը երկար յօդուած մը հրատարակելով կ'ըսէ թէ ռուս առեւտրական նաւերը աւելի Սեւ ծովու գծին վրայ կը բանին, հետեւաբար Ռուսիա պէտք է հարկ եղած միջոցները ձեռք առնէ իր ապրանքները քշելու համար Թուրքիոյ մէջ։

ԹՈՒՐՔԵՒՀԵԼԼԷՆ հիւպատոսական պայմանագրին Խառն Յանձնաժողովը նախընթաց օր Արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ նիստ գումարելով՝ խորհրդակցութիւններ կատարեց։

ԿՐԵՏԷԻ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ.—Կրետէի Իսլամ կարօտեալներուն Յանձնաժողովը Շբ. օր 900 պարկ ալիւր ղրկեց Կրետէ, կարօտ Իսլամներուն բաշխուելու համար։

ՑՈՒՆԱՐԷՆ «Թահիպատմա» լրագիրը, գրաքննական օրէնքներու հակառակ ըլլալով՝ ազդարարագիր մը ստացաւ Տպագ. Տեսչութեան կողմէ։

ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԻ Վարչութեան Հոկտ. ամսուան հասոյթն եղած է 106,400 օսմ. ոսկի։

ՄԱՔՍԱՑԻՆ գործառնութեանց կանոնաւոր եւ պահանջուած կերպով կատարումը ապահովելու համար՝ այս տարի եւս Պոլսոյ եւ Ղալաթիոյ մաքսատուններուն մէջ այլ եւ այլ պաշտօնեաներ կարգուեցան։ Ասոնց պաշտօնն է մայրաքաղաքիս արտաքին ու ներքին ապրանքներու մաքսատանց արդի վիճակը քննել։

ԿԱԼԱԹԱ-ՍԵՐԱՅԻ Լիսէին մրցանակաբաշխութիւնը կատարուեցաւ Գշ. օր։ Վեց աշակերտ գիտութեանց պսակաւորի վկայագիր առին։ Երկու հոգի Թրքերէնի եւ 22 հոգի Ֆրանսերէնի վկայագիր։

ՄԱՔՍԱՑԻՆ վերատեսուչ Նազիֆ բաշա որ շաբաթէ մը ի վեր անհանգիստ էր, ապաքինած ըլլալով նախընթաց օր իր պաշտօնատեղին գնաց։

ՄԱՐԱՇԷՆ կը գրեն մեզ.

Խումբ մը Եւրոպացի երկրաչափներ Սեպտեմբեր ամսուան մէջ հասան Մարաշ, երկաթուղիի գծին անցնելիք տեղերը քննելու եւ ցիցերով նշանակելու։ Ասոնք խսկոյն գործի սկսեր են եւ երկաթուղիի գծին երկարելիք ճամբաները կը քննեն ու ցիցերով կ'որոշեն. իսկ շինութիւնը Մարտի ամսուան յետաձգուած է, կ'ըսուի։

Զրոյց կայ թէ Մարաշ երկաթուղիի գծերուն կեդրոն պիտի ըլլայ, ուրիշներ ալ կ'ըսեն թէ Պիրէճիք կեդրոնավայր պիտի ըլլայ։ Աւելի առաջինը հաւանական է։

Տնտեսական տագնապ մը կը տիրէ այս օրերս Մարաշի մէջ. պատճառը ցորենի սղութենէն։ Ցորենը թէեւ շատ առատ է, սակայն վաճառականները իրենց ձեռքը գտնուածները միշտ կը պահեն ու ժամանակին չեն ծախեր։ Ամէնէն աժանն է միսը, ինչպէս նաեւ խաղողը եւ բանջարեղէնները։

Հոկտեմբեր 9ին կայծակ ինկաւ Մարաշի Աթեղի ըսուած տեղը, մինակ մէկ հոգի մեռած է եւ մէկ հոգի ալ ծանրապէս վիրաւորուած։

Նոյնպէս անցեալ ամսուս 10ին սաստիկ քամի մը փչեց, շատ մը ծառեր արմատախիլ ընելով տուն մըն ալ փլաւ։

Մօտերս աւարտեցաւ Մարաշի հարաւային կողմէն 1½ ժամ հեռու Երքէնէզ անուն հոսուն առուակին վրայի փառաւոր կամուրջը։ Այս կամուրջը սեւ քարերով շինուած հոյակապ շէնք մըն է, չորս ոտքի վրայ հաստատուած։ Եւրոպացի երկրաչափներ շատ հաւներ են անոր։ Այս հոյակապ կամուրջին շինութեան համար 1,300 Օսմ. ոսկի ծախսուեցաւ։

ՍԵԼԱՆԻԿԷ եկած լուրերուն համաձայն սաստիկ ձիւն կը տիրէ նոյն քաղքին մէջ։

ԻՏԱԼԻՈՅ Մարկրիթ Թագուհիին ծննդեան տարեդարձին առթիւ, նախընթաց օր, իտալական դեսպանատունը, հիւպատոսարանը եւ իտալական պահականութիւնն ու առեւտրական նաւերը դրօշազարդուած էին։

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ սահմանագլխին վրայ անասուններու գողեր երեւցած ըլլալով հարկ եղած քննութեանց ձեռնարկուած է։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ նորընտիր դեսպան Պ. Ալլեքս Կիքա նախընթաց օր Պուքրէշէն մայրաքաղաքս հասաւ։

ԿՐՕՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.—Բըրչովա գաւառակին մէջ երկու օրթոտոքս աղջիկներ ու կիներ իսլամութիւնն ընդուներ են։

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ատենէ մը ի վեր Մանասթըրի մէջ աւազակ երկու հելլէններ, կուսակալին ձեռք առած ազդեցիկ միջոցներուն շնորհիւ, տեղական կառավարութեան դիմելով հպատակութիւն յայտնած ու խոստացած են ա՛լ աւազակութիւն չընել։ Տեղացի ժողովուրդը այդ աւազակներու չարագործութենէն ազատած՝ բարեմաղթութիւններ ըրեր է Վեհ. Սուլթանին արեւշատութեան։

ԲՐԷՎԷԶԱՅԻ մէջ Իլիա անուն Նպարավաճառութիւն ընող մարդ մը հասկցուած ըլլալով թէ նոյն քաղքին մէջ աւազակութիւն ընող նշանաւոր Բլաւլիոթին է, տեղական իշխանութեանց կողմէ ձերբակալուեցաւ։

ՀՐՁԻԳՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ.— Ղալաթիա Լալէլի Չէշմէ բնակող հրեայ մը հազիւ քան ոսկի ընող կարասիները 120 ոսկիի ապահովագրութեան դնելով անցած օր կրակի տուեր է, սակայն հասած օգնութեանց շնորհիւ, կարելի եղաւ առաջքն առնել։ Խարերայ Հրեան ձերբակալուեցաւ։

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ. — Եղեռնադատ Ատեանը 15 տարուան շղթայակապ բանտարկութեան դատապարտեց Բերա Մաճառ բնակող սափրիչ Միհրանը որ ամէն առաջ գինետան մը մէջ Եփթէնոսէ անուն մէկը սպաննած էր։

ՈՃԻՐ.—Մանասթըրի մէջ Նպարավաճառ Վանկէլ անուն մարդ մը դանակով կուրծքէն եւ կռնակէն երեք տեղէ վիրաւորեր է իր խորթ մայրը, երբ սան գրեան առջեւ կ'աւլէր, յետոյ դանակով կուրծքէն ինքզինք վիրաւորեր է։ Ոստիկանութիւնը ոճրին վայրը փութալով քննութիւններ կատարեց, որմէ հասկցուեցաւ թէ Վանկէլի խորթ մայրը խօսք խառնած էր աղջկան մը, որուն Վանկէլի հետ ամուսնանալը չէր ուզեր, այսպէս կարծելով թէ կրնար արգիլել զայն այդ գաղափարին գործադրութենէն։ Բայց Վանկէլ սիրոյն սաստկութենէն սարսափելի վրէժ մը լուծեր է իր խորթ մօրմէն։

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

ԲԱՐԻԶ, 21 Նոյ.

Ֆրանսական Ռանթ		100 42
Օսմ. Ռէժի	»	298 —
Օսմ. Քոնս. սէրի Դ.	Ֆր.	22 45
Ռումէլի երկաթուղի	Ֆր.	117 75
Իտալական Ռանթ	»	94 45
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	563 —
Սպանիական Արտաքին	»	67 12
Թրանսվալ		73

ՀԵՌԱԳԻՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆՏՈՆ, 20 Նոյ.—Լրագիրները Եսթքուրդէ քաշուած հեռագիր մը կը հրատարակեն որ կ'ըսէ թէ Լէտիսմիթհի մօտ ամսոյս 15ին բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ։

Շատ մը Պօէրներ սպաննուեցան եւ գերի բռնուեցան։ Քէյբթաունէն Նոյ. 15 թուականաւ «Ռիւթէր»ի գործակալութեան կ'իմացնեն թէ Պօէրները դեռ Պիւրկէրստորբը չեն գրաւած.

Օրանժ-Ռիւէրէն ամսոյս 18ին հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Օրանժ գետին հիւսիսակողմը համախմբուած Պօէրները շաբաթը չի վերջացած առաջ կը քալեն Քիմպըրլէյը պաշարումէ ազատելու համար։

—Այսօր բազմաթիւ անձեր Պատերազմական Պաշտօնատունը գացին տեղեկութիւն ուզելու։ Պատերազմական Պաշտօնատունը վերստին յայտարարեց թէ ըսելիք բան մը չունէր։ Անձկութիւնը կ'աւելնայ։ Լրագիրներուն հրատարակած հեռագիրները կ'ըսեն թէ 10,000 Պօէրներ կը յառաջանան Եսթքուրդի վրայ։ Այս զօրքին յառաջապահը քաղաքին հիւսիսակողմէն չորս մղոն միայն հեռու է։ Մեծ ճակատամարտ մը մօտալուտ է։ Այսօր լուր տարածուեցաւ թէ Պօէրները երէկ տիրեցին Ճէյմսթաունի։

ԲՈՐԹՍՄՈՒԹՀ. — Կայսերական «Հօհէնձօլէրն» զբօսանաւը, իր մէջը ունենալով Գերմանիոյ կայսրը եւ կայսրուհին, Օկիւսթ Վիլհէլմ եւ Օսկար կայսերազուն իշխանները, առտուն կանուխ հասաւ եւ թնդանօթի հարուածներով ողջունուեցաւ։ Նոյնին Վեհափառութիւններուն զինուորական պատիւներ մատուցուեցան։ Գոննօթի դուքսը կայսերական զբօսանաւը երթալով զանոնք ողջունեց։ Կայսրը եւ կայսրուհին ցամաք ելլելնուն՝ ընդունուեցան ծովային, քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու կողմէ։ Ժամը 11½ին կայսերական ամոլը եւ կայսերազուն իշխանները, պատերազմական նաւերու ողջոյններուն մէջ, Ուինտսոր մեկնեցան։

ՈՒԻՆՏՍՈՐ.—Գերմանիոյ կայսրը եւ կայսրուհին կէս օրէն երկու ժամ ետքը Ուինտսոր հասան։ Կայարանին մէջ ընդունուեցան Կալլէսի իշխանին, Քէմպրիճի եւ Եօրքի դուքսին կողմէ, որոնց հետ շատ սիրալիր ողջոյններ փոխանակեցին։ Նոյնին Վեհափառութիւնները դղեակ առաջնորդուեցան, ամբողջ ճամբուն վրայ հաւաքուած խուռն բազմութեան կողմէ խանդավառ հուրրաներով ողջունուելով։

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ

ՄԱՏՐԻՏ, 21 Նոյ.—Պարչէլոնայի վէճը կարգադրուեցաւ։ Վաճառականները սկսան տուրք վճարել։

ԼՈՆՏՈՆ.—Վարչապետ Լորտ Սոլզպէրի իր կնոջ մահուան պատճառաւ, ներկայ չպիտի գտնուի ի պատիւ Գերմանիոյ Կայսեր տրուելիք դիւանագիտական խնջոյքին։

ՊԱՐԻԶ.—Պօէրները կը պատրաստուին Պիւրկըրստորբի վրայ յարձակիլ։

ԱՖԻՈՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ

Կը յայտարարէ վարչութիւնս թէ նոյն տեղի «Ծաղիկ»ի գործակալ անուանուած է Արտաշէս էֆ. Հալէպեան։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ԱՐՏԱԾԵԼԻ ՆԻՒԹԵՐ.— Թիֆթիկ. — Ծախուած 650 հակ այլ եւ այլ տեսակներէ, 21½—22¾ ղրշ. քաշը, ոսկին 100 ղրշ էն.—Բուրդ.—Վաճառում չկայ։ Իզմիրի մէջ 180-200 ղրշ. խանթար, Բրուսա Անատոլու 4¼-4½, Ռումէլի եւ շրջակայք

5-5$^{1}/_{2}$ քաշը։ Բամպակ.—Հրապարակը կը բարձրանայ։ Ժամանում եւ վաճառում անմնջան։ Մրսըր Զարչիի մէջ չատ քիչ բան ծախուեցաւ։ Զմիւռնիոյ մէջ քիչ մը գործ եղաւ, Ատանայի տեսակը խանթարը 240—245 ղրշ. եւ Սալոնիկոյի տեսակը 260 ղրշ.էն քիչ մը ծախուեցաւ։ — Մետաքս. — Հրապարակը հանդարտ է. մեր հրապարակին վրայ մնացքի եւ խոզակի վաճառում չկայ. Պրուսայի մէջ գործերը բանուկ են։ Լոնտոնի մէջ գիները հաստատ, չարունակ խնդրանք կայ։ Մարսիլիոյ հրապարակը բանուկ, նոյնպէս է Իտալիոյ մէջ։ Իզմիրի մէջ խոզակի վրայ քանի մը վաճառումներ եղան 32-37 ղրշ.ի օխան։ Բերքը 60,000 քաշ կը հաշուուի, որուն 20,000ը արդէն ծախուած է արտածման համար։ Լիոնի մէջ Պրուսայի խակը (կոէժ) 50-56$^{1}/_{2}$. —Սուրիականը 54—56$^{1}/_{2}$. —կապերտ. — Ժամանումները կը չարունակեն։ Գործառնութիւն եղաւ Տաղիսթանի, Շիրվանի, տեսակին վրայ ընդամէնը 10,000 ոսկի արժէքով։ Աֆիոն.—5 սնտուկ ծախուեցաւ Հաճի Բէօյի տեսակէն, 128 ղրշ.ի, եւ 8 սնտուկ Պալըքէսէր 121$^{1}/_{2}$ ղրշ.էն։ Իզմիրի մէջ հրապարակը բանուկ է։ Քանի մը վաճառում եղաւ. Գարահիսարի տեսակը 72—74 ղրշ.էն քիչ մը բան ծախուեցաւ։ Պատրաստ 2,480 կողով։ Ճէհրի.— Վաճառում չկայ ոչ հոս ոչ Իզմիր. Գայսէրի՝ քաշը 2$^{1}/_{2}$-3$^{3}/_{4}$ ղրշ., Էնկիւրի՝ 2$^{1}/_{8}$-2$^{1}/_{2}$ ղրշ.. Իսկիլիպ՝ 70,75 փր., Զիլէ, Թօքատ, Չօրում 65,70 փր.։ Գխտոր (մաղը). — Վաճառում քիչ կայ. գիները հաստատ են. Իզմիրի մէջ մէկ քանի վաճառումներ սեւ տեսակին վրայ, 13 ղրուշէն եւ ճերմակը՝ 9,50 ղրուշէն։ Մորթ.—Այս շաբթու ընաւ գործ չեղաւ. գոմէշ՝ քաշը 5,7, կով, եզ՝ 5,7, Օտեսայի չոր հորթ՝ 11,50-12, Ասիական չոր ոչխար՝ 3,50-4։

ԱՅՆ ՏԻԿԻՆՆԵՐԸ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԸ

Որ պէտք ունին գլխարկի, չրջազգեստի, բլուզի, մանթօի, ձեռնոցի, թեղ գլխու

ԽԱՉԻԿ ԷՖԻՆՃԻԵԱՆԻ

62, Եիւքսէք գալտըրըմ, 62

Ուր պիտի գտնեն այդ ամէնքը ԸՆՏԻՐ ՈՒ ԱԺԱՆ, ինչպէս նաեւ մկրտութեան եւ հարսնիքի համար մոմեր ու հարսանեկան պսակներ։

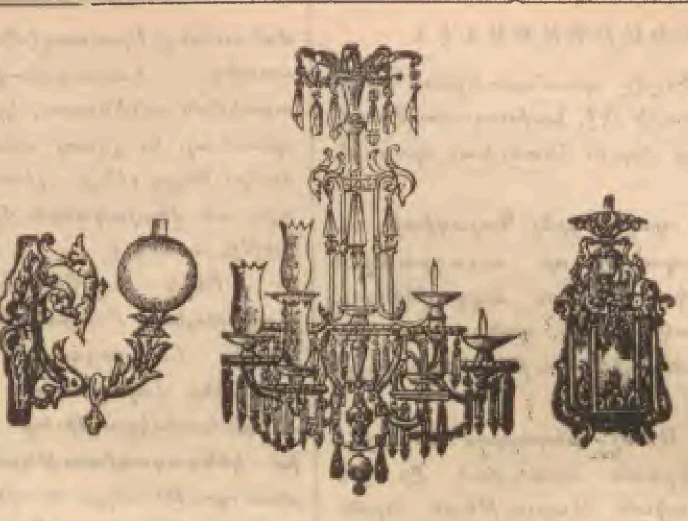

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ԼԱՄՊԱՐԱԳՈՐԾ

Բերա, Բասամ տ'Ալւոօբ, թիւ 15

Վաճառատանս մէջ չատ դիւրամատչելի գիներով կը չինուին ու կը ծախուին եղած ապսպրանքներու համաձայն, լուսաւորութեան կազի այլ եւ այլ ջահեր, լամպարներ, մոմակալներ, ճրագարաններ, որմալամպեր։ Սանք ի հարկէն, հարսնիքի ու երեկոյթի համար, վարձու ալ կրնան տրուիլ։

Բնակարաններու, վաճառատուններու մէջ լուսաւորութեան կազի լամպարներու զետեղման համար գործատանս կողմէ կը ղրկուին վարպետ գործաւորներ։

Ամէն տեսակ ոսկեզօծումներ, արծաթազօծումներ, պղնձազօծումներ մեծ խնամքով կը կատարուին վերջին նոր դրութեանց համաձայն։

Խիստ գոհացուցիչ պայմաններով նորոգութիւններ ալ կը կատարուին.

ՊԱՐԶ ՕՐԱՑՈՅՑ

1900 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Սեպհակ. Ս. Փ. Ազգ. Հիւանդանոցի

Գին 40 փարա

Հիւանդանոցի պարզ Օրացոյցը մաքուր տպագրութեամբ հրապարակ ելած է։ Այս տարի ըստ որոշման Կրօնական Պատկառելի Ժողովոյ, եկեղեցական ժամերգութեանց մասին աւելի մանրամասն եւ ճոխ տեղեկութիւններ տրուած են ի դիւրութիւն եկեղեցականաց եւ եկեղեցասիրաց։

Օրացոյցի վաճառումը հիւանդանոցի տարեկան կարեւոր հասոյթներէն մէկը ըլլալով, տարակոյս չունինք որ բարեսէր ազգայինները գնելով անկէ մէկ մէկ օրինակ՝ Հիւանդանոցի հազարէ աւելի պաշտպանեալներուն նպաստ մալ ըրած պիտի ըլլան։

Գալով ընդարձակ օրացոյցին, այս տարի ութածալ դիրքով, պատկերազարդ եւ կարեւոր ու օգտակար ճոխ պարունակութեամբ հրապարակ պիտի ելլէ քիչ օրէն եւ պիտի պարունակէ բոլոր ազգային հաստատութեանց մասին տեղեկութիւններ եւ կարգ մը գործնական գիտելիքներ եւ վիճակագրական ծանօթութիւններ, ինչպէս յատուկ ծանուցմամբ պիտի բացատրուի։

AU CROISSANT D'OR

CARL MALIK

Constantinople, 46 Galata, Rue Tunnel

ՈՍԿԻ ՄԱՀԻԿ

Վերոյիչեալ վաճառատան մէջ խիստ դիւրամատչելի պայմաններով կը ծախուին յախճապակեայ եւ բիւրեղեայ առարկաներ, լամպարներ, ջահեր, արծաթազօծ ափսէներ, սկահակներ, ընտիր տեսակէ պնակներ, սրուակներ, եւ այլն։

Դիմեցէ՛ք ու գոհ պիտի մնաք։

ՔԱՐԼ ՄԱԼԻՔ

Կ. Պոլիս, 46, Ղալաթիա, Թիւնել փողոց

ԱՆԹՈՒԵԱՆ ԳԱԶԹԱՆՃԻ

ՓԱՆԱՆՍ ԵՒ ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՌԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

ՄԹԵՐԱՆՈՑ

Ղալաթիա, Եիւքսէք գալտըրըմ Ն° 26

Յիշեալ վաճառատունը որ 53 տարիներէ ի վեր Պոլսոյ հրապարակին վրայ հաստատուած է, չափաւոր գիներով կը ծախէ ամէն տեսակ վառարաններ եւ կը կատարէ նորոգութիւններ։ Դիմող յաճախորդները ըստ ամենայնի գոհ մնալնին նախապէս կ'երաշխաւորէ։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱԴԱԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԾԱՂԻԿ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ

Ղալաթիա, Համալ-պաշը խան

ԷՔԻԹԱՊԼ

„ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՑ“

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ՀԶՕՐ

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐ 339 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐՔ.

1898ին «Էքիթապլ» իր ապահովագրեալներուն բաժնած է աւելի քան 15 $^{3}/_{4}$ միլիոն ֆր. շահաբաժին, [այսինքն նոյն տարւոյ մէջ Ֆրանսական ՄԻԱՑԵԱԼ 17 ընկերութիւններու բաժնած շահերու համագումարէն ԳՐԵԹԷ ԿՐԿԻՆԸ]

Աշխարհի մէջ գտնուող ո՛չ մէկ ընկերութիւն
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ գործառնութիւն ունի.
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ պահեստի գումար ունի.
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ շահաբաժին կը վճարէ.

Հետեւաբար
Ոչ մէկ ընկերութիւն
Կրնայ աւելի ԱԺԱՆ և աւելի ՇԱՀԱՒԷՏ ընծայել կեանքի ապահովագրութիւն որքան ԷՔԻԹԱՊԼ.

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ համար
ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ
Կ. Պոլիս, Պանճէ-Գափու, Անանիադի Խան թիւ 20, 21 եւ 22
Ընկերութեան դրամատունը
Լոնտոն, ԱՆԳԼԻՈՅ ՊԱՆՔԱ
Բարիզ, ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ

ՀԱՄՊՈՒՐԿ ԵՒ ՄԻՒՆԻԽ

ՄԻԱՑԵԱԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

դրամագլուխ	Ֆրանք	27,000,000
պահեստի դրամ	„	52,002,500
տարեկան հասոյթ	„	70,339,912

Ընկերութիւնքս ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ կ'ապահովագրեն մթերանոցներ, բնակութիւններ եւ ասոնց մէջ գտնուած վաճառքներ եւ կարասիներ խիստ չափաւոր սակագիններով։

Լիազօր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ, ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Պահճէ—Գափու Անանիադի խան. 20, 21, 22.

«ԾԱՂԻԿ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ԹԻԷՕ ՍԱԼ

ՍԵՒ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Գ

ՏԻՏԻԼԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Գիլէին երազը փչրուած էր։ Վհատուած էր ա՛լ, վհատուա՛ծ, անհաւատարիմ ծառայի մը պէս վհատուած։ Վայրկեան մը խորհեցաւ ինքզինքը պաշտպանել։

—Եթէ խօսէի, եթէ ըսէի սա կնկան թէ . . .

Բայց ի՞նչ բանի կը ծառայէր։ Ո՛չ ոք իրեն հետ համակարծիք պիտի ըլլար. ո՛չ Տիկ. Գասթըլէն եւ ո՛չ պաստօրը։

—Ո՛չ, բան մը չըլլալու ըսեմ։ Ես միայն ինծի պիտի պահեմ այդ սոսկալի գաղտնիքը, որովհետեւ եթէ զայն յայտնեմ, յանցանքս աւելի՛ մեծ, աւելի՛ անզգամ պիտի ըլլայ ... Ուրեմն, զիս կը վռնտեն իբր գող . . . Հակառակ իմ զգուշութիւններուս, հակառակ այն կամքիլ մը ափիոնի զոր իրեն խմցուցի, գիչերը արթնցեր ու զիս նչմարել կարծեր է եւ այն խօսքը զոր քիչ առաջ արտասանեցի, զիս բոլորովին ամբաստանեց։ Իզալէլ կ'ատէր զիս եւ կը նախանձէր այն բարիքներէն զոր հօրաքոյրը կը չայլէր ինծի։ Անչուշտ սա պահու կ'ուրախանայ մն եւ հրճուանքով կ'ըսէ իր հօրաքրոջը. «Տե՛ս ալէկ ըրիր սա Ջլէիլը վռնտելով»։ Բայց, համբերութի՛ւն, օրիո՛րդ. վրէժս պիտի լուծեմ ...

Գիլէ՝ պատրաստուած պանակաւորը թողլով իր սենեակը մտաւ։ Ու արդէն իր գոյքերը ժողված էր, երբ սպասաւոր մը իր դուռը զարկաւ։ Դեսպանի սենեկապանուհին սպասաւորին վրայ ակնարկ մը նետելով հասկցաւ թէ Տկն. Գասթըլէ իրողութիւնը չէր յայտնած։

—Ուրեմն, սա՛ն, հէ՛, ըսաւ սպասաւորը, ալ կ'երթա՛ք։ Բայց աստնկ գեղեցիկ տեղ մը ձգե՛լ . . . երաւ որ խելացիութիւն չէ։ Վստահ եմ որ տիկինէն եթէ ներողութիւն խնդրէիք ձեր ընթացքին համար, անմիջապէս պիտի ներէր ձեզի։

Գիլէ չկրնելու իր ոխխինը այս որոշ վտանութեանը հանդէպ. Տկն. Գասթըլէ չէր ուզած սպասաւորներուն աչքին զինք ստորնացնել։ Բայց այս գեստէն կնկան միտքն ա՛յնչափ սուր էր որ անմիջապէս հասկցաւ թէ Տկն. Գասթըլէ իր արժանապատուութեանը չէր կերցուցած, ինքզինք հերքել ու ամէնուն առջեւ խոստովանիլ թէ բոլորովին անարժան մէկու մը վրայ կատարեալ վստահութիւն ունեցած էր։

—Գոյքերս պատրաստ են, ըսաւ Գիլէ հանդարտութեամբ։

—Կառապանը վարն է, տիկինը հրամայեց որ ուզած տեղերնիդ ձեզ տանի։

—Լա՛ւ, չո՛ւտ վար իջնանք։

Գիլէ ա՛լ ընաւ բերանը չբացաւ։ Սպասաւորը մեծ սանդուղէն վար իջեցուց գոյքերը։ Սենեկապանուհին յամրօրէն վար կ'իջնար՝ ամէն աստիճանի վրայ կանգ առնելով։

—Զիս սա տեղէն վռնտելու յանդգնեցան, կ'ըսէր ինքնիրեն։ Բայց ես դարձեալ պիտի վերադառնամ . . . Գիլէ՝ Տիտիլի անունն անգամ բերանը չառաւ ու կառքը նստած միջոցին չոր ձայնով մը հրամայեց.

—Բարի՛զ։

Հետեւեալ օրը Տիտիլ նամակատան ցրուիչին գալը լրտեսեց։ Կը վախնար որ Գիլէ չկրնար նամակ մը գրել իրեն եւ իր մօրեղբօրկինին ալ անոր գիրը ճանչնալով նամակը ձեռքէն չխլէր։ Արդարեւ Գիլէ գրած էր իրեն, բայց իբր խելացի աղջիկ կեղծած էր գիրը։ Նամակին արդէն միայն տող մը կը պարունակէր. «Կ'սպասեմ ձեզի» Թուղթին վրայ իր հասցէն կար. Բրիւլի փողոց համեստ տուն մը։ Տիտիլ նոյն օրն իսկ հոն վազեց։

Պուալիէօ սոսկալի ընդունելութեան մը կ'սպասէր։ Մեծ եղաւ իր զարմանքը, երբ իր դէմը գտաւ սիրուն, ժպտուն ու քաղցր կին մը եւ բոլորովին գոհ միայն, երբ տեսաւ թէ Գիլէ իր նախկին դիրքն ա՛լ փոխած էր։ Ա՛լ ջոջ կին մըն էր սա եւ ո՛չ թէ սենեկապանուհի մը։ Ատոնց կանոնաւոր արդուզարդ մը տուած էր իրեն եւ գիչերը բարուրմնալից ձեռնոցներու մէջ բանտարկած իր ձեռքերն որոնք աչխատութեան հետեւանքով կոչտացած էին։

—Է՛, բարեկամ, ըսաւ Գիլէ զուարթօրէն ժպտելով, ահաւասիկ բախտի մէկ հարուածը որուն ընաւ չէինք սպասեր։

—Ա՛հ, Գիլէ՜, գիտէք դուք թէ . . .

—Ա՛լ ատոր վրայ չխօսինք, ընդմիջեց դեռատի կինը, ես ա՛լ զայն հին կատակաբանի մէկ պատմութիւնը կը նկատեմ։ Կը սիրէք դուք զիս. ա՛լ ասկէց անդին ի՞նչ կրնամ ուզել։

Գիլէ ա՛յնչափ քաղցր, ա՛յնչափ սիրալիր կ'երեւէր որ Տիտիլ իր յանդգնութիւնը ստացաւ։

—Պարոնի՛կ Գիլէա, ըսաւ, նախ պէտք է զգուշութեամբ վարուիլ եւ, գիտե՛ս խելացիութիւն մը չէ կարծեմ նամակներս տունէ տուն պտըտցնել։ Կրնան չատախօս սպասաւորի մը ձեռքն անցնիլ, եւ եթէ երբեք մօրեղբօրկինիս իմանայ թէ . .

—Վստահ եղէք, բարեկամ, պատասխանեց Գիլէ՝ միշտ ժպտելով, ձեր նամակները չափսոսելուս տեղ մը պահուած են։ Մ'ի կարծէք թէ ես կ'ուզեմ զանոնք ձեզի դէմ իբր զէնք գործածել, չէ . . . բայց, ձեր մօրեղբօրկինանը գիտնայ պէտք է որ ես պաշտպանողական դիրք մը ընտեմ . . . Երեւակայեցէ՛ք մէկ մը՝ կրնայ յանկարծ անոր խելքին փչել ու դարձեալ կրնայ ամիկա դատաւորի մը դիմել ու ինծի նկատմամբ խօսիլ . . . Կը հասկնա՛ք, բարեկա՛մ, այդ պարագային անհրաժեշտ է որ ես զայն լռեցնեմ։ Կը տեսնաք որ այս մասին կրնանք մենք կատարելապէս համաձայն ըլլալ։

Գիլէ յուսահատական չարժում մը ըրաւ, զոր Տիտիլ չնչմարել կեղծեց։

Նախկին սենեկապանուհին հանդարտութեամբ հարցուց.

—Ի՞նչ պիտի ընէք զիս։

Տիտիլ ուշի ուշով անոր նայեցաւ եւ սկսաւ աչքերը խոնարհեցնել Գիլէի իշխող ակնարկներուն առջեւ։ Քանի մը վայրկեան մտատանջութեամբ սկսաւ գաւազանին ծայրովը նկարներ գծել գետնին վրայ։ Յետոյ, սկեպտիկ պուլվառտիէի մը ձեւով։

—Կարծեմ թէ, ըսաւ, վերստին սենեկապանուհի ըլլալու դիտաւորութիւն չունիք։

(Շարունակելի)